

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

проректор з наукової роботи

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

професор Г. М. ТОРБІН

"04" березня 2026 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації

Якимчук Оксани Іванівни

**на тему «Філософська рефлексія становлення національної системи
освіти в контексті українського державотворення», яка представлена на
здобуття ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.10 –
Філософія освіти**

Рецензенти, у складі доктора філософських наук, професора, завідувача кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики **ЗАБЛОЦЬКОГО В.П.**; доктора філософських наук, професора, завідувача кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти **СВИРИДЕНКА Д. Б.**; доктора філософських наук, доцента, професора кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики **МАТУСЕВИЧ Т. В.**, провели попередню експертизу докторської дисертації на тему **«Філософська рефлексія становлення національної системи освіти в контексті українського державотворення» Якимчук Оксани Іванівни** на здобуття ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти, за результатами фахового семінару, що відбувся на засіданні кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, Соціально-гуманітарного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол №9 від 04 березня 2026 року) та результатів розгляду докторської дисертації та наукових публікацій, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації Якимчук О.І., дійшли висновку про таке:

Актуальність дисертаційного дослідження. Становлення української освіти на шляху державотворення є багаторівневим філософським процесом, в підмурку якого знаходиться переосмислення самої сутності освіти як способу буття нації в історії. Після розпаду СРСР освіта опинилася в точці екзистенційного розлому, що поставив український народ перед складним вибором існування в статусі інструменту чужої ідеології чи розбудови простору власних ідентифікаційних маркерів. Дослідження філософських засад

становлення національної системи освіти є нагальною вимогою часу, оскільки *освіта виступає ключовим механізмом передачі культурного коду, формування громадянської нації та забезпечення інтелектуального суверенітету держави.*

Як показує історія, в перші роки незалежності доволі *відчутною була суперечність між декларованою демократизацією, гуманізацією та національною спрямованістю й інерційністю тяглості радянського спадку з його заідеологізованістю освітньої системи, в якій людина була лише засобом відтворення влади.* Освіта тривалий час залишалася полем битви між тоталітарним онтологічним функціонуванням системи та демократично автономним суб'єктом, що творить себе й спільноту. Ця колізія породила чимало неузгоджених освітянських рішень, неефективних законів та нормативних актів, які потребують глибокої філософської рефлексії.

Болонський процес став спробою вийти з цього замкненого кола, продемонструвавши жест до входження в глобальний простір знання в якому освіта отримала шанс на втрату статусу суто «національного заповідника» і зробила крок в бік відкриття горизонту. Але водночас це породило нову загрозу, що й відбувається, коли глобальне входить в простір локального: ризик розчинення національного в площині ринку компетентностей для глобальної економіки. Україна опинилася перед класичною гадамерівською дилемою: як пройти «злиття горизонтів», не втративши себе?

Революція Гідності 2013–2014 рр. і повномасштабна війна з 2022 року стали вирішальним екзистенційним випробуванням. Освіта стала безпосереднім фронтом державотворення. Нова українська школа (НУШ), Закон «Про вищу освіту» 2014-го чи Закон «Про освіту» 2017-го тощо, активно почали адаптовувати європейські стандарти та синтезувати їх із національним досвідом, в який вплетено гідність, відповідальність, солідарність, критичне мислення, які є виразниками національної ментальності, а також відповіддю на травму й загрозу. Українська освіта на шляху державотворення проходить перевірку на міцність через досвід конкретного існування в якому національне відкривається до світу як жива відповідь на питання про свободу, сенс і людяність у часи, коли все це знову поставлено під сумнів.

Мета дослідження полягає у комплексному філософсько-освітньому аналізі еволюції національної системи освіти України, виявленні діалектики глобального та локального в стратегіях її модернізації, а також у концептуалізації аксіологічних і праксеологічних чинників освітнього простору в умовах сучасних цивілізаційних викликів та військової агресії.

Досягнення мети передбачало послідовне виконання ряду завдань: дослідити формотворчі чинники національної системи освіти в глобальному історичному контексті; *окреслити* специфіку локальних перешкод на шляху до становлення національної системи освіти України; *розкрити* діалектичність взаємозв'язку глобального та локального у стратегіях модернізації української освіти; *проаналізувати* особливості подолання тоталітарного спадку в українській освіті на етапі державотворення; *визначити* ключові суперечності процесу «модернізації» національної системи освіти; *з'ясувати* специфіку «європеїзації»

українського освітнього простору; *розкрити* роль Державної національної програми «Освіта» в розбудові освітньої політики; *здійснити* аналіз засадничих принципів проекту «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті»; *здійснити* філософське осмислення специфіки процесів демократизації українського освітнього простору; *проаналізувати* головні суперечності реформаторських планів та програм періоду 2007–2016 рр.; *розглянути* специфіку боротьби за збереження і розвиток національної системи освіти України; *визначити* значення концепції «Нова українська школа» як відповіді на сучасні виклики часу; *дослідити* сутнісні риси компетентнісного підходу в системі навчання та виховання особистості; *розкрити* механізми забезпечення єдності знань, компетенцій та національних цінностей в освітньому процесі; *обґрунтувати* роль освіти як ресурсу розвитку суспільства та потужної соціокультурної сили; *виявити* виклики збереження та розвитку освітнього й наукового капіталу в умовах військової агресії; *проаналізувати* філософську складову розвитку вітчизняної освіти в оптиці становлення Industry 4.0 та 5.0; з'ясувати сутність трансверсального повороту у філософії освіти як модернізаційного виклику вітчизняній освітній системі.

Методологія дослідження. Основу структури методологій становить застосування комплексного філософсько-освітнього підходу, що об'єднує принципи діалектики, філософської герменевтики, теорії нелінійної динаміки тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в українській філософії освіти здійснено цілісну рефлексію становлення національної освітньої системи від етапу подолання тоталітарного спадку до відповідей на екзистенційні виклики війни, переходу до Індустрії 5.0 та перспектив повороту до трансверсальності.

Вперше:

концептуалізовано трансверсальний поворот у контексті реалій українського сьогодення. Вперше обґрунтовано, що для України трансверсальність є стратегічним інструментом для збереження ідентичності та відбудови держави. Доведено, що комплекс трансверсальних навичок потребує синтезу універсальних компетентностей у поєднанні з національно-центричними компонентами, такими як готовність до відбудови та соціальна згуртованість;

здійснено експлікацію явища повномасштабної війни як «точки біфуркації» та граничної межі розвитку українського освітнього простору. Військова агресія виступає потужним каталізатором радикального переходу від інерційної моделі пострадянського транзиту до якісно нової, адаптивної освітньої парадигми. Повномасштабну війну осмислено як екзистенційний виклик, що прискорює процес цивілізаційного розриву та відкриває горизонт можливостей для формування гнучких, децентралізованих і ціннісно-орієнтованих систем, здатних функціонувати в умовах високої невизначеності;

системно класифіковано чотирирівнірну структуру деструктивного впливу тоталітарного спадку на українську освіту. Обґрунтовано внутрішню цілісність та взаємообумовленість ідеологізації, гіперцентралізації, денационалізації та

мілітаризації як єдиної антигуманної структури радянської освітньої парадигми. Доведено, що ці компоненти функціонували як нерозривний механізм «біополітичного контролю», спрямований на дестrukцію національної ідентичності та перетворення особистості на інструментальний ресурс тоталітарної держави. Відтак, на сьогоднішній день подолання цієї спадщини потребує радикальної трансформації всіх рівнів освітньої взаємодії;

обґрунтовано політико-екзистенційний статус сучасної освіти завдяки формулі: «освіта як простір формування відповідальної особистості в умовах невизначеності». Доведено, що в епоху глобальних турбулентностей, освіта набуває статусу стратегічного ресурсу національного виживання. Життєздатність цієї моделі та її спроможність до ефективної самоорганізації як на глобальному, так і на локальному рівнях, детерміновані українською національною ідеєю, яка виступає ціннісним осердям та інтегратором освітнього простору. Обґрунтовано, що саме національна ідея забезпечує необхідну стійкість особистості, перетворюючи глобальний досвід на інструмент зміцнення суб'єктності держави.

Уточнено:

філософсько-методологічні засади діалектичної взаємодії глобального та локального вимірів в освітньому просторі. Уточнено, що конструктивна взаємодія національних освітніх традицій та світових стандартів реалізується завдяки механізму «злиття горизонтів». Цей процес полягає в активній діалогічності культур, в межах якої глобальне виступає джерелом інноваційного досвіду, а локальне стає «фільтром», що забезпечує органічне вкорінення універсальних стандартів у специфічний соціокультурний ґрунт України. Це дозволяє уникнути культурної асиміляції та зберегти інтелектуальну суб'єктність національної системи освіти в умовах глобалізації;

природу та генезис системних суперечностей модернізації української освіти періоду 2007–2016 рр. Уточнено, що визначальним детермінуючим фактором гальмування реформ у даний період виступив феномен «імітаційного реформаторства» та відсутність консенсусного стратегічного бачення розвитку галузі з-поміж політичних еліт. Уточнення полягає в обґрунтуванні того, що дефіцит чіткої ціннісної та євроінтеграційної парадигми створював умови для регресивних маневрів та спроб неоімперського реваншу, які проявлялися у формі прихованої русифікації, централізації управління та підміни структурних перетворень бюрократичною симуляцією;

історико-філософську та телеологічну роль засадничих державних нормативів освітньої політики України. Уточнено, що Державна національна програма «Освіта», яка була затверджена у 1993 році, виконала роль концептуального маніфесту цивілізаційного розриву з радянським минулим, забезпечивши деідеологізацію та національне самоствердження освітнього простору. В свою чергу, Національна доктрина розвитку освіти, яка була затверджена Указом Президента України у 2002 році, стала стратегічним містком до розвитку постіндустріального суспільства, змістивши акцент із державного прагматизму на людиноцентровану модель, головною метою якої стало

формування креативної особистості, здатної до саморозвитку в умовах глобалізації, а відтак і невизначеності;

сутність європеїзації як «критичного діалогу». Уточнено ризики некритичної рецепції концепту «відкритого суспільства», що в українських реаліях може призводити до ціннісної дезорієнтації без належного розуміння процесів змін. насамперед це відбувається завдяки ігноруванню українського соціокультурного контексту та історичної специфіки становлення національної ідентичності. Європеїзація не повинна бути процесом простого «копіювання» європейських інституційних практик. Натомість, вона потребує застосування здатності педагогічної спільноти та держави до критичного осмислення європейських інновацій крізь призму національної освітньої традиції.

Набуло подальшого розвитку:

філософське осмислення компетентнісного підходу, який трактується як аксіологічний конструкт, що долає вузько-функціональну обмеженість навички. Доведено, що трансформація освіти від репродуктивної трансляції знань до формування здатності до цілепокладання та критичної оцінки результатів власної діяльності, забезпечує становлення здобувача освіти як повноправного суб'єкта власної життєвої траєкторії, здатного до відповідального вибору в умовах динамічних соціокультурних трансформацій;

обґрунтування ролі глибинних ментальних архетипів як чинників соціокультурної стійкості української освіти. В умовах тривалого імперського тиску та колоніальних деформацій, збереження суб'єктності вітчизняної освітньої традиції забезпечувалося завдяки сталим константам, таким як персоналізм, індивідуалізм та кордоцентризм. Подальшого розвитку набуло розуміння цих архетипів, що виходять за межі рис національного характеру, та набувають статусу дієвих екзистенційних стратегій «пасивного опору», що дозволили зберегти ціннісне ядро національної школи попри намагання її асимілювати та уніфікувати під імперські ідеологеми;

визначення парадигмального переходу від Освіти 4.0 до Освіти 5.0 в умовах глобальної цифровізації. Даний перехід знаменує собою інверсію в поступі освітніх стратегій. Якщо модель 4.0 була зорієнтована на технологічну адаптивність та функціональну ефективність особистості в цифровій екосистемі, то модель 5.0 повертає людині статус мети, а не засобу. Подальшого розвитку набула ідея гуманоцентричності, яка розглядається як необхідна відповідь на прагматичний редуccionізм попередньої стадії. Інтеграція етичного, емоційного та соціально-відповідального вимірів у зміст освіти є єдиним способом подолання ризиків технологічного відчуження та забезпечення сталого розвитку соціуму в епоху синергії штучного інтелекту та людського розуму;

обґрунтування концепції «Нової української школи» як інструменту парадигмального розриву з посттоталітарною освітньою спадщиною. НУШ є ключовим етапом поступу державотворення України та розвитку освітнього процесу, який тяжіє до суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії. Подальшого розвитку набуло бачення педагогіки партнерства та інституційної децентралізації як засадничих чинників формування демократичного габітусу особистості. Така

трансформація є критично необхідною для становлення громадянського суспільства, оскільки школа починає функціонувати як простір практикування свободи, відповідальності та горизонтальної взаємодії, що стає надійним фундаментом сучасної демократичної держави.

Основний зміст роботи. У першому розділі досліджується сутність формотворчих чинників національної системи освіти в глобальному історичному контексті та специфіка локальних перешкод на шляху до її становлення в Україні. Проводиться компаративний аналіз формування освітніх систем Великої Британії, Німеччини та Франції з урахуванням того, що ці системи органічно виростили з культурно-історичних потреб власних націй, консолідуючи суспільства довкола спільних мовних, релігійних та політичних цінностей. Натомість українська ситуація характеризувалася перманентним перебуванням під владою інших імперій, що обумовило жорстку політику денаціоналізації, асиміляції та заборони рідної мови.

Особлива увага приділяється спротиву видатних українських мислителів та просвітителів, таких як М. Драгоманов, І. Франко та М. Пирогов. Вони обстоювали ідею «освіти для народу» та формування національної ідентичності через школу, попри репресивні Валуєвський циркуляр чи Емський указ. Діяльність цих постатей розглядається як фундаментальний внесок у збереження українського інтелектуального капіталу та створення духовних передумов для майбутнього державотворення.

Досліджено діалектику глобального та локального у стратегіях модернізації освіти. Глобальне і локальне розглядаються не як антагоністи, а як складові процесу взаємного перетворення. Спираючись на герменевтичний принцип «злиття горизонтів» у дослідженні доводиться, що український освітній простір здатний інтегрувати світовий досвід та інновації без втрати власної історичної пам'яті. Нестабільність, притаманна на сьогоднішній день українській системі освіти, концептуалізується крізь призму теорії біфуркацій як шансу на народження нової якості, навіть в умовах кризи.

У другому розділі здійснюється філософський аналіз подолання тоталітарного спадку в українській освіті та розкриваються суперечності процесу модернізації на ранніх етапах незалежності. Показано, що радянська освітня модель була жорстко заідеологізована, надмірно централізована, спрямована на русифікацію та підпорядкована військово-промислому комплексу. Освіта використовувалася як інструмент формування лояльної «радянської людини», позбавленої національного коріння.

Проголошення незалежності поставило чергове антропологічне завдання перед українським народом, а саме формування людини як автономного суб'єкта демократичних змін. Проте цей процес супроводжувався низкою суперечностей. Наприклад, спроби запровадити так званий «науковий націоналізм» замість наукового комунізму виявилися хибними, оскільки демократичне суспільство вимагає деідеологізації науки та плюралізму думок. Водночас відбулася хаотична комерціалізація освіти, неконтрольоване зростання кількості вищих навчальних

закладів та девальвація багатьох професій, що призвело до деформації освітнього простору.

Аналізуючи специфіку «європеїзації» української освіти, автор застерігає від некритичного копіювання західних моделей (зокрема, через програми міжнародних фондів та Болонський процес). Сліпе запозичення європейських стандартів без урахування вітчизняних реалій породжує формалізм та сприяє «відтоку мізків». Водночас міжнародні фундації (Фонд Відродження, Фонд Конрада Аденауера, Фонд Фрідріха Еберта та ін.) відіграли критично важливу роль у збереженні науково-освітнього потенціалу в умовах хронічного недофінансування галузі з боку держави. Наголошується на необхідності формування вчителя нової формації, який поєднує європейську ідентичність із національним патріотизмом.

У *третьому розділі* проаналізовано базові державотворчі документи, що визначили траєкторію освітніх реформ: Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття») 1993 року та «Національну доктрину розвитку освіти України у ХХІ ст.» 2002 року. В дослідженні зважається на те, що розпад планової економіки та перехід до інформаційного суспільства вимагали радикальної зміни освітньої парадигми від слухняного «гвинтика» до креативної, адаптивної особистості.

Програма «Освіта», яку було впроваджено в 1993 році заклала концептуальні засади деуніфікації, демократизації та гуманізації школи. Вона стала першим документом, в якому не було жодних ознак радянської риторики, і яка передбачала багатоваріантність освітніх закладів (гімназії, ліцеї тощо), перехід на ступеневу систему у вищій школі та відродження національного виховання. Водночас, економічна криза 90-х років не дозволила повною мірою реалізувати ці задуми, залишивши більшість інновацій недофінансованими.

«Національна доктрина» 2002 року стала відповіддю на глобалізаційні виклики нового тисячоліття. Її провідною настановою стала *філософія людини, здатної навчатися впродовж життя*. Доктрина інтегрувала ідеї рівного доступу до якісної освіти, розбудови інформаційного простору та поглиблення міжнародного співробітництва. Проте реалізація цих стратегій зіткнулася із політичною турбулентністю, консерватизмом бюрократичного апарату та браком фінансових ресурсів. Відсутність системного моніторингу якості та громадського контролю за освітою стали основними перешкодами на шляху втілення декларативних норм у реальну педагогічну практику.

У *четвертому розділі*, який логічно продовжує аналіз реформ, увага акцентується на кризових явищах 2007-2016 років. Аналізуються суперечності реформаторських планів та реалій освітнього менеджменту. Особливу дослідницьку цікавість становить період так званого «відкату», що пов'язаний з діяльністю одіозних міністрів, що супроводжувалася спробами перегляду історичної пам'яті, згортанням українізації та корупційними скандалами. Це викликало масовий спротив студентства та академічної спільноти, що вкотре підтвердило роль університетів як центрів громадянського суспільства та свободи.

Також досліджується боротьба за збереження національної системи освіти в ці буремні роки. Спротив освітянської еліти став каталізатором Революції Гідності, після якої розпочався новий, автентичний етап реформування. Прийняття Закону «Про вищу освіту» в 2014 році закріпило університетську автономію, розширило права студентського самоврядування та гармонізувало українську систему з вимогами Європейського простору вищої освіти.

Концепція «*Нова українська школа*» (НУШ) розглядається як фундаментальна філософсько-педагогічна відповідь на виклик часу. НУШ базується на принципах дитиноцентризму, партнерства між вчителем, учнем та батьками, а також на переході від трансляції сухої інформації до формування життєво необхідних компетентностей. Так, доводиться, що привабливість школи безпосередньо залежить від варіативності навчальних програм, оновлення підручників та впровадження інноваційних технологій, що здатні відповідати на запити динамічного технологічного соціуму.

П'ятий розділ присвячений філософському аналізу ціннісних засад сучасної освіти. Розглядається компетентнісний підхід не лише як дидактична технологія, але й як аксіологічна установка, що передбачає єдність знань, умінь та ціннісних ставлень. Освіта не може бути ціннісно нейтральною, вона формує світогляд, етичні норми та громадянську позицію особистості. Поряд з цим досліджується діалектична єдність глобальних (загальнолюдських) компетенцій та національних цінностей. В умовах гібридних інформаційних воєн та розмивання ідентичностей *критичне мислення, медіаграмотність та патріотизм стають запорукою національної безпеки*. Сучасна школа покликана формувати особистість, яка глибоко вкорінена у рідній культурі (кордоцентризм, світоглядна толерантність, персоналізм тощо), але при цьому є конкурентоспроможною на глобальному ринку.

В світлі дослідницьких розмірковувань *освіта постає як найпотужніший ресурс розвитку суспільства та соціокультурна сила*. Також доводиться, що якість людського капіталу прямо корелює з рівнем демократизації та економічного процвітання. Без аксіологічного стрижня модернізація перетворюється на технократичну ілюзію. Справжня інноваційність школи полягає у зміні парадигми відносин, які розгортаються від авторитарного підпорядкування до гуманістичної співпраці та взаємоповаги.

У шостому розділі концептуалізовано виклики, перед якими постала вітчизняна освіта в умовах військової агресії Росії проти України. Цей період охарактеризовано як стан жорсткої, незворотної біфуркації в межах якої збереження національного інтелектуального капіталу вимагає повної відмови від статичних стратегій мирного часу. Масове переміщення здобувачів освіти та науковців, руйнування інфраструктури створюють ризик розпорошення національного ядра.

Автор обґрунтовує необхідність радикальної інституційної оптимізації університетського середовища. Філігранний факультетський менеджмент та укрупнення закладів розглядаються як інтелектуальна стратегія виживання для збереження життєздатного наукового осердя. *Вводиться поняття нового*

академічного лідера – суспільного медіатора, здатного до трансцендування власних меж, генерації інновацій в умовах тотального дефіциту ресурсів та трансляції епохальних смислів зрозумілою мовою.

Досліджується філософія розвитку вітчизняної освіти в оптиці переходу до Індустрії 4.0 та 5.0. Якщо Індустрія 4.0 фокусується на цифровізації та штучному інтелекті, то Індустрія 5.0 повертає в центр людину, акцентуючи на емпатії, етиці та екології. Це вимагає трансверсального повороту у філософії освіти: відмови від вузькодисциплінарної фрагментації на користь холістичного підходу.

Також підкреслюється важливість міждисциплінарного синтезу (наприклад, біології та психології для формування стійкості в умовах пролонгованого стресу), але при цьому наголошується на непорушності фундаментальної бази точних наук, які формують логіку мислення, необхідну для прийняття надскладних рішень.

Концепт «наукового капіталу» розглядається як критично важливий елемент повоєнного відновлення. Без цілеспрямованої державної політики та трансформації педагогічних практик для залучення молоді до дослідницької діяльності, відновлення наукового потенціалу України буде неможливим.

Висновки. У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний філософсько-освітній аналіз процесів становлення та розвитку національної системи освіти в Україні в контексті державотворення. Доведено, що цей процес є глибоко суперечливим, обтяженим історичною травмою тоталітарного минулого, але водночас наділеним колосальним потенціалом до інноваційної самоорганізації.

По-перше, з'ясовано, що історичний шлях української освіти суттєво відрізнявся від західноєвропейського досвіду через перманентне колоніальне поневолення. Національна школа виживала завдяки духовним зусиллям інтелектуальної еліти (М. Драгоманов, І. Франко), яка перетворила освіту на форпост збереження ідентичності. Сьогодні, в умовах глобалізації, модернізація української освіти має спиратися на герменевтичний діалог («злиття горизонтів»), а не на механічне копіювання іноземних матриць чи самоізоляцію.

По-друге, розбудова освітнього простору за роки незалежності продемонструвала складну діалектику здобутків і втрат. Здобуття академічної автономії, впровадження ЗНО, перехід до НУШ та інтеграція в Болонський процес супроводжувалися системним недофінансуванням, корупційними кризами та бюрократичним опором. Вирішення цих суперечностей лежить у площині децентралізації управління та залучення громадянського суспільства до контролю за якістю освіти.

По-третє, фундаментальним аксіологічним зрушенням є перехід до особистісно орієнтованого, компетентнісного навчання. Привабливість сучасної школи визначається її здатністю пропонувати варіативні, дитиноцентричні програми, що відповідають динаміці інформаційного суспільства. Без кардинального оновлення змісту та форм навчання, а також підготовки педагога нової формації, школа ризикує втратити свою соціалізаційну ефективність.

По-четверте, війна поставила перед вітчизняною освітою безпрецедентні екзистенційні та праксеологічні виклики. Освіта трансформувалася в ключовий інструмент національного самозбереження. Концептуалізовано необхідність жорсткого антикризового менеджменту у вищій школі, збереження наукового капіталу нації та формування трансверсальних компетентностей на перетині гуманітарних і точних наук. Університет майбутнього має стати драйвером переходу України до гуманоцентричної парадигми Індустрії 5.0, забезпечуючи інтелектуальний суверенітет та повоєнне відновлення держави.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у можливості використання її результатів для глибокого розуміння того, як формотворчі чинники та глобалізаційні процеси формують національну систему освіти України, а також для прогнозування майбутніх освітніх і соціокультурних трансформацій. Це відкриває шляхи до врівноваження стратегій модернізації у світі, де українська освіта балансує між глобальним єднанням (європеїзацією) і локальною унікальністю, між екзистенційними загрозами військової агресії та відповідальністю за збереження наукового капіталу й сталий розвиток.

Отримані результати можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання курсів із філософії освіти, історії педагогіки та соціальної філософії, для подальших наукових розвідок у сфері освітньої політики та соціології освіти, а також у розробці державних реформаторських програм і освітніх політик для збалансування глобалізаційних трендів та збереження національної освітньої ідентичності.

3. Дисертація Якимчук О.І. є самостійною науковою роботою.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 6 статей (в тому числі й у співавторстві) у виданнях, які індексуються у Scopus та Web of Science, 23 – у фахових виданнях України та зарубіжних фахових виданнях (в тому числі й в таких, що внесені до міжнародних наукометричних баз), а також виступи на наукових конференціях місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. **Yakymchuk, Oksana.** (2021) Moral Paradoxes of Emerging Technologies in the Education Sector. *Philosophy and Cosmology*, Volume 27, 163–173. (у співавт. з Trynyak, Maya). <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/27/13>
2. **Yakymchuk, Oksana.** (2022) Pre-Critical Kant on the Anthropological Basis of the Enlightenment Project. *Anthropological Problems in the History of Philosophy*, № 22, 141–149. (у співавт. з Malivskyi, Anatolii). <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i22.271374>
3. **Yakymchuk, Oksana.** (2024) Philosophical Foundations of Education Development in the Era of Industry 5.0. *Philosophy and Cosmology*, Volume 33, 173-182. <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/33/8>

4. **Yakymchuk Oksana.** (2024) The Challenges to the Loss of Educational Capital in Ukraine through the Lens of Identity Threats. *Studia Warminskie*, Vol.61, 173-181.
<https://doi.org/10.31648/sw.10793>
5. **Yakymchuk, Oksana.** (2021) Professional competence building of the entrepreneurs through improving the quality of business education. *International Journal of Entrepreneurship*, 25(7). (у співавт. Slyusarenko, N.; Vlasenko, O.; Gryshchenko, T.; Stanislavchuk, N.).
<https://www.abacademies.org/articles/professional-competence-building-of-the-entrepreneurs-through-improving-the-quality-of-business-education-12007.html>
6. **Yakymchuk, Oksana.** (2021) Influence of PNF therapy on the active range of motion in proximal humerus gunshot injury patients. *Sport Mont*, 19, 177–181. (у співавт. Kalinkina, O.; Lazarijeva, O.; Kalinkin, K.; Maistruk, M.) <https://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstreams/11179445-b111-4207-8149-63fd6d3abe8e/download>
<https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pp/article/view/165/155>
7. **Якимчук О.** Роль освіти в становленні національної свідомості українського народу (на основі творчості М. Драгоманова, І. Франка, М. Пирогова). *Вища освіта України*, 2018, Вип. № 3, С. 34–38.
<https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/a0113d85-4517-46ac-a20a-e85ea28d7ed9/download>
8. **Якимчук О.** Значення «Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті» як засадничого документу для української освітньої системи. *Вища освіта України*, 2018, Вип. № 4, С. 38–43.
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37484>
9. **Якимчук О.** Основні ознаки та суперечності розвитку української освіти за радянського періоду. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2018. Вип. 3–4 (165–166), С. 189–200.
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Multi_2018_3-4_17
10. **Якимчук О.** Ключові суперечності становлення української системи освіти. *Гілея: науковий вісник*, 2018, Вип. 137, С. 267–270.
11. **Якимчук О.** Історичне значення та суперечності реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»). *Освітній дискурс: збірник наукових праць*, 2018, Вип. 8 (9–10), С. 80–91.
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22045/Yakymchuk%20O.%20I..pdf?sequence=1>
12. **Якимчук О.** Соціокультурні та економіко-політичні передумови створення Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»). *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*, 2018, Вип. 51, С. 161–172.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.2545089>

13. Якимчук О. Європейський вектор розвитку української освіти в період утворення незалежності. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*, 2018, Вип. № 2 (12), С. 88–95.

http://journals.stu.cn.ua/problemy_sotsialnoyi_roboty/article/view/157203

14. Якимчук О. Досягнення та суперечності реалізації «Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті». *Вища освіта України*, 2019, Вип. № 1, С. 62–67.

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vou_2019_1_10

15. Якимчук О. Філософія єдності знань, компетентностей і цінностей в новій українській школі. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*, 2020, Вип. 29 (12), С. 36–46.

DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.29\(12\)-4](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.29(12)-4)

16. Якимчук О. Реформа освіти: філософія, методологія, практика. *Політичний вісник: збірник наукових праць*, 2020, Вип. № 85, С. 102–110.

DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2020.85.102-110>

17. Якимчук О. The Increasing of School Attractiveness as a Key Problem of Its Renovation in the Period of Social Changes. *Humanities Studies*, 2020, Вип. 6 (83), С. 124–135.

DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2020-6-83-09>

18. Якимчук О. Реформа української освіти: 2007–2015 рр. *Вища освіта України*, 2020, Вип. № 2, С. 25–29.

DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOV.2020.2\(77\).05](https://doi.org/10.31392/NPU-VOV.2020.2(77).05)

19. Якимчук О. Компетентнісний підхід в освіті: українські реалії. *Вища освіта України*, 2020, Вип. № 3, С. 19–25.

DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOV.2020.3\(78\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-VOV.2020.3(78).02)

<https://enpuir.edu.ua/bitstreams/53ab5243-fd55-4bd7-81ec-db956add4e2f/download>

20. Якимчук О. Філософія привабливості школи та позашкілля. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 2021, Т. 12, № 2, С. 95–104.

DOI: <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.02.095>

21. Якимчук О. Концептуалізація розвитку вітчизняної школи: філософія, теорія, практика (за проектом «Нова українська школа»). *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 2021, Т. 9, № 1, С. 141–151.

DOI: <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.01.141>

22. Якимчук О. Філософські засади стратегії збереження освітнього капіталу в умовах війни. *Культурологічний альманах*, 2024, №4, С. 287–292.

DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.33>

23. Якимчук О. Вплив сім'ї на виникнення психосоматичних розладів у дітей молодшого шкільного віку (у співавт. з Ханецька Т. І.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, Серія 12, 2021, Вип. 14 (59), С. 90–104.

DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14\(59\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.14(59).10)

https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34856/Yakymchuk_90-104.pdf?sequence=1

24. **Якимчук О.** Психологічні особливості професійного вигорання особистості. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Серія 12, 2021, Вип. 16 (61), С. 110–119.

DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.16\(61\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.16(61).10)

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstreams/94242632-f7a7-4e6c-832a-aa946e07ca5c/download>

25. **Якимчук О.** Трансверсальний поворот у філософії освіти XXI століття. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2024, Вип. 50, С. 119-123.

DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.20>

26. **Якимчук О.** Особливості психодіагностики та психотерапії відхилень у психічному розвитку особистості (у співавт. з Мозгова Г., Поліщук С.). *Science and Education*, 2025, № 1, С. 13–22.

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2025-1-2>

27. **Якимчук О.** Трансверсальний підхід в освіті України: перспектива подолання нестабільності. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 2025, Вип. 28(2), С. 50-55.

DOI: <https://doi.org/10.15421/172538>

28. **Якимчук О.** Модернізація української освіти в умовах глобальних викликів і локальної культурної вкоріненості. *Вісник КАІ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2025. № 2 (42). С. 74-79.

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.42.21008>

<https://jrnل.kai.edu.ua/index.php/VisnikPK/issue/view/1036>

29. **Якимчук О.** Філософські стратегії української освіти як інструменту збереження та розвитку наукового капіталу. *Освітній дискурс: Збірник наукових праць*. 2026. №52 (1-2). С. 94-102.

DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.57\(1-2\)-12](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.57(1-2)-12)

Матеріали тез конференцій:

1. Всеукраїнська науково-практична конференція «Higher Education in the Harmonization of Values Space of Personality», 2021 року.
2. Звітно-наукова конференція викладачів УДУ імені Драгоманова «Освіта і наука 2021». Травень, 2021 року.
3. XV Науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Медична психологія 15.0: аспекти практичної діяльності», 2021 р.
4. III науково-практична конференція з міжнародною участю «Психосоматична медицина: наука та практика», 2021 року.
5. Звітно-наукова конференція викладачів УДУ імені Драгоманова «Освіта і наука_2022». Травень, 2022 року.
6. Звітно-наукова конференція викладачів УДУ імені Драгоманова «Освіта і наука_2023». Травень, 2023 року.
7. Звітно-наукова конференція викладачів УДУ імені Драгоманова «Освіта і наука_2024». Травень, 2024 року.

8. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Психологічна наука і практика: сучасні виклики та допомога особистості в кризових умовах» (УДУ ім. Драгоманова, 10 квітня 2025 року).
9. Звітно-наукова конференція викладачів УДУ імені Драгоманова «Освіта і наука_2025». Травень, 2025 року.
10. 10. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Психологічна наука і практика: сучасні виклики та підтримка особистості в умовах ситуації невизначеності», 2025 року.

4. Слід вважати, що дисертаційна робота Якимчук О.І. є достатньою мірою апробованою. Апробація результатів дисертації. Основні теоретико-методологічні положення, наукова новизна та ключові висновки дисертаційного дослідження Якимчук О. І. є достатньою мірою апробованими. Концептуальні засади роботи пройшли ґрунтовне обговорення на засіданнях кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, а також на круглих столах. Крім того, результати дисертації були репрезентовані та отримали схвальну оцінку на десяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних, а також звітно-наукових конференціях, зокрема на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Higher Education in the Harmonization of Values Space of Personality» (2021 р.); XV Науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Медична психологія 15.0: аспекти практичної діяльності» (2021 р.); III науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психосоматична медицина: наука та практика» (2021 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Психологічна наука і практика: сучасні виклики та допомога особистості в кризових умовах» (м. Київ, УДУ ім. М. Драгоманова, 10 квітня 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психологічна наука і практика: сучасні виклики та підтримка особистості в умовах ситуації невизначеності» (2025 р.); Щорічних звітно-наукових конференціях викладачів УДУ імені Михайла Драгоманова «Освіта і наука» (травень 2021, 2022, 2023, 2024 та 2025 рр.).

5. Вважати, що дисертація ЯКИМЧУК Оксани Іванівни на тему: «Філософська рефлексія становлення національної системи освіти в контексті українського державотворення» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. №1197.

6. Рекомендувати: Виходячи з наведеного вище, рецензенти затверджують цей висновок і рекомендують дисертацію **Якимчук О.І. на тему: «Філософська рефлексія становлення національної системи освіти в контексті українського державотворення»**, подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора

філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одноголосно.

04.03.2026 року

Рецензент:

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
УДУ імені Михайла Драгоманова

В.П. Заблоцький

Рецензент:

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри
ЮНЕСКО з наукової освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

Д.Б. Свириденко

Рецензент:

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціальної філософії,
філософії освіти, та освітньої політики
УДУ імені Михайла Драгоманова

Т.В. Матусевич